

The Redemption Haggadah

1. Pesach Haggadah w. Vehigadta L'Bincha (R. Eliyahu Moyal)

מי סדר את ההגדה של פסח

אומרים בשם כ"ק האדמו"ר [רבי יעקב אריה] מראדזימין זצוקל"ה, ששמע מפה קדוש של רבינו הקדוש ר' בונם זצוקללה"ה מפשיסחא, אשר הוא מכיר מהלשון של ההגדה ובפרט מהמאמר "ברוך המקום ברוך הוא" הנאמר בהגדה [אשר זה הלשון נזכר כמה פעמים בתנא דבי אליהו] אשר אליהו הנביא ז"ל היה מסדר ההגדה של פסח. [הגדה של פסח צמח מנחם (לראמ"מ מראדזימין)]

2. Bereishit Rabba, Vayetzei #71

אליהו משל מי ר' אליעזר אמר משל בנימין... ר' נהוראי אמר משל גד היה... אלו אומרים משל גד ואלו אומרים משל בנימין בא ועמד לפניהם, א"ל רבותינו מה אתם נחלקים עלי אני מבני בניה של רחל אני.

3. Shemot Rabba, Ki Tisa #40

אליהו ירושלמי היה ומיושבי לשכת הגזית היה ומכרך של יהודה היה, ובשני שבטים היה חלקו

4. Midrash Tehilim, #43

אליהו הנביא מבית אהרן

5. Talmud Bavli, Bava Metzia 114a; Rashi

Rabba bar Avuh found Elijah standing in a graveyard of gentiles. He said to him: Is not the Master a priest? What is the reason that the Master is standing in a cemetery?

(רש"י - דאיכא למאן דאמר דאליהו הוא פינחס, דכתיב ביה קנא קנאתי וכן בפינחס בקנאו את קנאתי)

6. Melachim I

יז:ג - לך מזה ופנית לך קדמה ונסתרת בנחל כרית אשר על-פני הירדן: יז:ט - קום לך צרפתה אשר לצידון וישבת שם יח:יט - ועתה שלח קבץ אלי את-פל-ישראל אל-הר הפרמל יט:ג-ד - ויבא באר שבע אשר ליהודה... והוא-הלך במדבר יט:טו - ויאמר ה' אליו לך שוב לדרכך מדברה דמשק כא:יח - קום רד לקראת אחאב מלך-ישראל אשר בשמרון

7. Melachim II

ב:א-ב, יא-יב - ויהי בהעלות ה' את-אליהו בסערה השמים וילך אליהו ואלישע מן-הגלגל... כי ה' שלחני עד-בית-אל... וירדו בית-אל: ויהי המה הלכים הלוך ודבר והנה רכב-אש וסוסי אש ויפרדו בין שניהם ויעל אליהו בסערה השמים... ולא ראהו עוד

8. Masechet Derech Eretz, 1:18

תשעה נכנסו בחייהם לגן עדן, ואילו הן, חנוך, אליהו, ומשיח, ואליעזר עבד אברהם...

9. Melachim I

יט:י - קנא קנאתי לה' אלהי צבאות יח:מ - תפשו את-נביאי הבעל איש אל-ימלט מהם ויתפשו ויורדם אליהו אל-נחל קישון וישחטם שם יז:א - ויאמר- אליהו התשבי מתשבי גלעד אל-אחאב חי-ה' אלקי ישראל אשר עמדת לפניו אם-יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם-לפי דברי:

10. Talmud Bavli, Sanhedrin 113a

אמרי ליה: שלש מפתחות לא נמסרו לשליח: של חיה, ושל גשמים, ושל תחיית המתים. יאמרו: שתיים ביד תלמיד ואחת ביד הרב... דרש רבי יוסי בציפורי: אבא אליהו (רש"י- חביבי וגדולי) קפדן (רש"י- שכנס על אחאב, ואמר חי ה' אם יהיה השנים האלה טל ומטר).

11. Mechilta, Bo, Masechet D'Pischa, #1

אליהו תבע כבוד האב ולא כבוד הבן שנאמר קנא קנאתי לה' אלקי צבאות וגו' (מלכים א' יט י) ומה נאמר שם ויאמר ה' אליו לך שוב לדרכך מדברה דמשק וגומר ואת יהוא בן נמשי תמשח למלך על ישראל ואת אלישע בן שפט תמשח לנביא תחתיך שאין תלמוד לומר לנביא תחתיך אלא שאי איפשי בנבואתך.

12. Pirkei D'Rabbi Eliezer, Ch. 28

וכך היו ישראל נהוגים למול עד שנחלקו לשני ממלכות ומלכות אפרים נמנעה מהם ברית מילה ועמד אליהו זכור לטוב וקנא קנאה גדולה ונשבע לשמים שלא להוריד טל ומטר על הארץ... ושם נגלה לו הב"ה אמר לו מה לך פה אליהו, קנא קנאתי, אמ' לו לעולם אתה מקנא, קנאת בשטים על גלוי עריות, שנ' פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, וכאן קנאת, חייך שאין עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך, מכאן התקינו חכמים לעשות כסא אחד מכובד למלאך הברית, שנקרא אליהו ז"ל מלאך הברית, שנ' ומלאך הברית אשר אתם חפצים.

13. Mishna, Eduyot 8:7

Rabbi Yehoshua said: I have a tradition from Rabbi Yochanan the son of Zakkai, who heard it from his teacher, and his teacher from his teacher - a law to Moses from Sinai! - that Eliyahu will not come to declare people pure or impure, to distance [i.e. make impure] people or to bring [into purity those who are declared impure], but rather to distance those who were brought near by force, and to bring close those who were distanced by force. Rabbi Yehudah says: to bring [people] close, but not to [make people] distant. Rabbi Shimon says: to resolve arguments. The Sages say: He will not come to make distant or to bring close, but to make peace in the world, as it says "Behold, I will send you Elijah the prophet [before the coming of the great and terrible day of the LORD]. And he shall turn the heart of the fathers to the children, and the heart of the children to their fathers" (Malachi 3:23-24).

14. Talmud Bavli, Sanhedrin 98a

Once, Rabbi Joshua met Elijah entering the cave of Simeon ben Yohai. Rabbi Joshua ben Levi asked the Prophet, "When will the Messiah come?" For the Prophet Elijah is the one who will announce the coming of the Messiah.

Elijah replied, "You should ask that question of the Messiah himself."

Having learned from Elijah where the Messiah could be found, Rabbi Joshua ben Levi set out for that place and met the Messiah. This was their conversation: "Peace unto you, Master and Teacher," Rabbi Joshua greeted the Messiah. "Peace unto you, son of Levi," the Messiah replied. "When will my Master appear?" Rabbi Joshua inquired. "Today! Even today..." the Messiah replied. Full of happiness and joy, Rabbi Joshua ben Levi returned to Elijah and told him what the Messiah had said.

Thereupon Elijah explained to Rabbi Joshua that the Messiah was speaking of the word "today" mentioned in the verse: "Today - if you will hearken to my voice."

15. Shemot 6:6-8

Therefore, say to the children of Israel, 'I am the Lord, and [והוצאתי] I will take you out from under the burdens of the Egyptians, and I will save [והצלתי] you from their labor, and I will redeem [וגאלתי] you with an outstretched arm and with great judgments. And I will take you [ולקחתי] to Me as a people, and I will be a God to you, and you will know [וידעת] that I am the Lord your God, Who has brought you out from under the burdens of the Egyptians. I will bring you [והבאתי] to the land, concerning which I raised My hand to give to Abraham, to Isaac, and to Jacob, and I will give it to you as a heritage; I am the Lord.' "

16. Talmud Bavli, Pesachim 99b; Rashi

Even the poorest person in Israel must not eat [on the night of Passover] unless he reclines. And they must give him no fewer than **four cups of wine**, even [if he receives relief] from the charity plate.

רש"י - ארבע כוסות - כנגד ארבעה לשוני גאולה האמורים בגלות מצרים והוצאתי אתכם וגאלתי אתכם ולקחתי אתכם בפרשת וארא:

17. Talmud Bavli, Pesachim 118a; Rif (R. Yitzchak Alfasi, 12th c.), Pesachim 26a

ת"ר רביעי גומר עליו את ההלל ואומר הלל הגדול דברי ר"ט
גירסת הרי"ף - רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר... מאי ברכת השיר רב יהודה אמר
יהללך ורבי יוחנן אמר 'נשמת כל חי'. ת"ר חמישי אומר עליו הלל הגדול דברי רבי טרפון

18. Mishne Torah (R. Moshe b. Maimon, Egypt, 12th c.), Chametz U'Matzah 8:10

It is permissible to mix a fifth cup and recite upon it "the great Hallel" - i.e., from "Give thanks to God, for He is good" until "By the rivers of Babylon." This cup is not an obligation like the other cups.

19. Hasagot Ra'avad (R. Avraham b. David, France, 12th c.), Pesachim 26a

ובודאי יש סמך למנהג הזה מדברי רבי טרפון שאמר [פסחים דף קיח. כגירסת ר"ח והרי"ף] חמישי אומר עליו הלל הגדול ומצה לעשות כדבריו. והד' כוסות סמכה באגדה כנגד ד' גאולות, ולקחתי וגאלתי והצלתי והוצאתי, והה' כבר סמכהו בהגדה כנגד והבאתי.

20. Tur (R. Ya'akov b. Asher, Spain, 13th c.), O"C #481

כוס חמישי לא הוזכר לגירסת רשב"ם ואין לעשותו ולכך פירש שאומר הלל הגדול על כוס ד' וכן יראה מדברי רבינו האי שנשאל לפניו אשכחן לרב סעדיה שאומר מי שרוצה לשתות כוס ה' יאמר עליו הלל הגדול ויניח... והשיב דברי רב סעדיה כן הוא ומנהג שלכם יפה הוא ואנו לא נהגין בכוס ה' כל עיקר

21. Mishna Berura (R. Meir Kagan, Poland, 20th c.), O"C 480:10

כדי לזכור שהוא ל"ש - ונוהגין באלו מדינות למזוג כוס אחד יותר מהמסובין וקורין אותו כוס של אליהו הנביא (לרמז שאנו מאמינים שכשם שגאלנו הש"י ממצרים הוא יגאלנו עוד וישלח לנו את אליהו לבשרנו):

22. Divrei Eliyahu (R. Eliyahu Kramer, Lithuania, 18th c.), Va'era p. 296

פרשת וארא

לכן אמר לבני וכו' והוצאתי אתכם וכו' והצלתי וכו' וגאלתי וכו' ולקחתי, ובירושלמי מסתים דחכמים חקנו ארבע כוסות כנגד ארבע לשונות של גאולה והוצאתי והצלתי וגאלתי ודלקחתי, והנה אנו נוהגין שמוזגין כוס חמישי וקורין אותו כוס של אליהו בבוואו יתבררו כל הספיקות וגם ספק זה:

23. Talmud Bavli, Pesachim 116a

he begins with the Jewish people's disgrace and concludes with their glory. And he expounds from the passage: "An Aramean tried to destroy my father"... until he concludes explaining the entire section.

24. Devarim 26:5-8

5 And you shall call out and say before the Lord, your God, "An Aramean [sought to] destroy my forefather, and he went down to Egypt and sojourned there with a small number of people, and there, he became a great, mighty, and numerous nation. 6 And the Egyptians treated us cruelly and afflicted us, and they imposed hard labor upon us. 7 So we cried out to the Lord, God of our fathers, and the Lord heard our voice and saw our affliction, our toil, and our oppression. 8 And the Lord brought us out from Egypt with a strong hand and with an outstretched arm, with great awe, and with signs and wonders. (9 And He brought us to this place, and He gave us this land, a land flowing with milk and honey.)

25. Ha'amek Davar (R. Naftali Berlin, Belarus, 19th c.), Shemot 6:7

והיינו שביארנו ענין ד' כוסות, שנשתנו כל ישראל בצורתם ובדעתם מכאשר היו בד' מדרגות. אבל יש עוד כוס חמישיה נגד זה הלשון של "וידעתם וגו'"⁶⁸. ובאשר אין חובה לכל ישראל להגיע לזו המדרגה, על כן זה הכוס הוא מצוה ולא חובה⁶². ועיין מה שכתבתי להלן (טז, טז)⁶³.

וידעתם כי אני ה': היא הבטחה אחרת, ולשון חמישי של מעלה⁶², שכל כך תעלו בדעת עד שתגיעו למדרגה של "וידעתם" היינו דבקות ודעת אלהים⁶², וכיוצא בזה מתפרש להלן (טז, טז)⁶³. והדבר מובן

26. Mishne Torah (R. Moshe b. Maimon, Egypt, 12th c.), Chametz U'Matzah 9

נוסח ההגדה שנהגו בה ישראל בזמן הגלות, כך הוא

27. Talmud Bavli, Sukkah 45b

The world has no fewer than thirty-six righteous people who greet the Divine Presence every day, as it is stated: "Happy are all they that wait for Him [lo]" (חוכי לו)

28. Siddur- Ani Ma'amin

אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבא

29. Beit Elokim (R. Moshe b. Joseph, Italy, 16th c.), Sha'ar Yesodot, Ch. 60

ואליהו ז"ל ימצא בפרסום בזמן ההוא אשר הוא "תשבי" יתרץ "קושיות" והיות... הכל יתגלה על ידי אליהו הנביא, כי שאר הנביאים והשופטים והחכמים אשר היו בדורות העוברים וגם האבות והשבטים וממשה רבינו ע"ה עד ימי התחייה כשיחיו לא ידעו מענייני העוה"ז ממה שקרה אחרי מותם... אבל אליהו ז"ל אשר חיה מימות משה רבינו עד ימי יהורם ידע כל מה שהיה בימיו, ואחר הסתלקותו בגוף ונפש נזדקך גופו... ובזכותו בכל הדורות אשר הם צריכים לו

30. To'ameha- Chaim (R. M. Elon), Shabbat Kodesh Pesach 5776 p. 5

אנחנו צריכים להסתכל מסביב לשולחן, לראות את ארבעת הבנים יושבים, דנים ומתווכחים ביניהם ולהבין טוב: הבן החמישי לא יגיע הנה אם לא נהיה פה כולנו ביחד כדי להביא אותו. אם לא נפנים לעצמנו, חכמים שכמונו ותמימים שכמונו, רשעים שכמונו ושאנים יודעים לשאול, את הצורך של כולנו בכולנו, איך נדע להביא את הבן החמישי? כיצד הוא יגיע?

יש לי תחושה שאת הסיפור של ארבעת הבנים סידרו חז"ל מיד לאחר המשפט 'להביא לימות המשיח' כדי להגיד לנו 'לדים, באנו להגיד לכם עכשיו שאם אנחנו רוצים להביא הנה את הבן החמישי, אנחנו חייבים לפעול ארבעתנו ביחד. לפעול עכשיו, לפעול ביחד, ודחוף'.